

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Regula Dominus quae pars

[Köln], [um 1490/95]

Prima regula [congruitatum] [...]

[urn:nbn:de:bsz:31-289428](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-289428)

an co con. qz solum ponunt p hōdem z nō p appōem
Nota qz prepō qñqz cōplet significatū verbi. vt facio
pficio. audio exaudio. Qñqz mutat significatiōē. vt ve
nio inuenio. video inuideo. Qñqz minuit. vt rideo subri
deo. Item subrideo. i. parum rideo

Eu q̄ ps Interiectio. qre. qz interiacet ceteris ptibz
in orōe. Interiectiōi quot accidūt. vñ. quid. signi
ficatio tm̄. **C**ui⁹ significatiōis. dolētis. qre. qz dolorē mē
tis significat. vt heu me miserū. **D**a dolētis vt heu. **L**eti
cie. qz leticiā mentis significat. vt euax. **A**mmiratiōis. qz
ammiratiōē mentis significat. vt pape. **M**etus. qz me
tum mētis significat. vt tat. **E**t ples repiunt significatiōes
interiectiōnū. sicut sunt indignātis blasphemātis irridē
tis. zc. **E**t hoc est quod vult **D**onatus cum dicit. Aut si
qua sunt similia

Rima regula congruita

Tum grāmaticaliū est ista. qz adiectiū z suū sub
stantiū volunt puenire in genere. in numero
et in casu. **E**xemplū. vt albus hō. **E**t hoc declaro sic. nā
hō est substantiū ḡ masculini numeri singularis casus
nti. **A**lbus est adiectiū eiusdē ḡ eiusdē numeri eiusdē ca
sus. ergo est bonū latinū. vñ. **E**st adiectiū substantiuo so
ciandū. **I**n simili genere numero casu similiqz. **N**ota
qz triplex est adiectiū. scz vocis tm̄. significati tm̄. vocis
et significati simul. vñ. **E**st adiectiū vocis vel significa
ti. **A**diectiū vocis tm̄ est illud qd mouet p tria genera. et
tm̄ non significat adiectiue. **E**xemplū vt sunt pnoia pmi
tine sp̄i. scz ego tu sui ille zc. **A**diectiū significati tm̄ est
qd non mouet p tria genera. z tm̄ significat adiectiue. vt
faber sutor. z oia noia officioz. **S**ed adiectiū vocis z sig
nificati sit est illud qd mouet p tria genera. z cum h̄ signi
ficat adiectiue. vt albus alba album

Scunda regula congruitatū grāmaticaliū est ista. qz
inpositum z appositum volunt puenire in numero

ro in psona z in rectitudine casus **E**xemplū vt iohānes
scribit **E**t hoc declaro sic. nam iohānes est suppositū nu
meri singularis. psonae tercie. casus nri. et scribit est apposi
tū eiusdē numeri. eiusdē psonae. pbum psonale finitū mo
di reqrens nrm p supposito. ergo ē bonū latinū. vñ? **I**n
ter appo. et suppo. tria pueniētia quero. **Q**ue sunt psona
numerus casus habitudo. **Q**uid est hoc dcm in rectitu
dine casus **P**oc ē q suppositū dz esse illi casus qualē ca
sum appositū requirit p supposito. sed verbū psonale re
quirat nrm p supposito. g̃ zc. vñ? **V**ult intransitio rectū
supponere verbo. **D**e psonali tñ hoc intellige dici.

Tercia regula pgruitatū grāmaticaliū est ista. q rela
tiuū et suū antecēdēs volūt puenire in genere in nu
mero z aliqñ in casu. **E**xemplū vbi pueniunt in casu. vt
fortes currit h̃ mouet. **E**t h̃ declaro sic. nā fortes est añs
generis masculini numeri singularis casus nri. qui est rela
tiuū eiusdē generis eiusdē numeri eiusdē casus. g̃ est bonū lati
nū. **E**xemplū vbi dīscōueniunt in casu. vt perus le
git quē video. vñ? **S**ūt genus in p̃mis numeris psona
notanda. **D**ec cōcordare debes cum p̃ueniēte. **V**el sic
In numero genere p̃cedēs iunge relato

Quarta regula pgruitatū grāmaticaliū est ista. q in
interrogatū z suū responsiuū volūt puenire in casu.
Exemplū vt cum q̃ritur. q̃s studet. respondet albertus.
Et hoc declaro sic. nam q̃s est interrogatū casus nri. et
albertus est suū responsiuū eiusdē casus. g̃ est bonū lati
nū. vñ? **Q**uo casu queris sic respōdere iuberis **V**el sic
Questiua pares optant reddi sibi casus

Quinta regula pgruitatū grāmaticaliū est ista. q
demonstratiuū z sua res demonstrata volūt pueni
re in numero z i casu. **E**xemplū vt meus liber. ibi meus
est demonstratiuū generis masculini numeri singularis ca
sus nri. z liber est sua res demonstrata eiusdē generis eiusdē
numeri eiusdē casus. g̃ zc. vñ? **A**diectia velut substantiis
sociant. **S**ic m̃ratiua mōstratis iūgere dēs. **I**tē decē it̃
pnoia dem̃ratiua. vñ? **D**ic ego tuq̃ meus ñr ṽz quis iste

Pras & vras demratiua vocant. Et hoc ideo. qz per ea
demonstramus. Itē demonstratio est rei subiecte oculis
vel tanqz subiecte oculis certa representatio

Etra regula congruatiū grāmaticaliū est ista. qz con
iunctio vult copulare inter siles casus añ & post. vt
petrus & henricus. penna & incaustū. vñ **I**ungere & siles
debet & iunctio casus)

Eprima regula congruatiū grāmaticaliū est ista. qz
qñ duo noia substātiua simul pueniūt in vna orōe
sine & iunctōe media. tūc vnū illoz debet esse gti casus. vt
liber magistri. filius patris. vñ **S**i substātiua velis cō
iungere bina. Tūc reliquū reliquo cōiūges in gtiō. Nota
qz hec regula d3 intelligi. dūmō illa noia p̄ineant ad di
uersas res. qz qñ f̄cant eandē rem. tūc p̄nt stare in eodez
casu. vt ihesus saluator

Scunda regula congruatiū grāmaticaliū est ista. qz
qñ duo p̄ba simul pueniūt in vna orōe sine & iūc
tione media. tūc vnū eoz d3 esse infinitiui modi. vt volo
legere. vñ. **S**i p̄bo p̄bu3 sil' associat in vnū Tūc reliquū
qñtī dicit esse modi. Et hec regula p̄t intelligi dū vnum
eoz sit p̄hereticū. Vñ verba p̄heretica sunt p̄ba volun
tatē animi importātia. vt sunt ista: volo. iubeo. Et d3 p̄
hereticū a p̄heresis grece. qd est voluntas latine: qz talia
p̄ba f̄cant volūtātē animi. & volunt & strui cū infinitiui
vñ Infinitiui p̄scūt p̄heretica verba

Tercia regula est ista. qz quēcūqz casum regit aliq̄ di
ctio nū casus. eundem etiā regere possunt oēs obli
qui ab isto noiativo descendentes. Et sicut & grue dici
tur dign⁹ laude. sic etiam in gtiō dicit digni laude. in da
tīuo digno laude res. vnde. Quem casum rectus. hunc
inflexus regit eius

Quarta regula est ista. qz quēcūqz casum regit p̄
ficiuus gradus. eūdem regūt & paratiuus & superla
tiuus ab eo descendētes. vt sicut dicitur diues agri. etiā
am dici potest ditior agri. ditissimus agri. Et ratio re
gule est. quia in comparatiuo & superlatiui manet idem

b i

fundamentū significationis. ergo etiā idem manebit si
bi regimen quo ad positiuū. vnde Quam sibi structurā
primus gradus obtinet. illam Supremum mediū sem
per seruare decebit

Quoddecima regula est. q̄ quēcūq; casum regit verbū
indicatiui modi. eūdē casuz etiā regere possunt oēs
aliī modi. tpa. 2 p̄sone. Exēplū. vt sicut d̄r amo ioban
nem in p̄nti. sic etiā in p̄terito amauī iobānē. amarem iō
hānē etc. vñ Et quēcūq; casum mod⁹ regit initialis. Pl
lū q̄sq; modus 2 tpa queq; req̄rūt

Quoddecima regula est. q̄ p̄p̄atiu⁹ regit abltm casuz
a pte post ex vi excessus. vt petr⁹ est longior plato
ne. vñ Da gradui medio sextū quē dirigit ille. Regula i
teligit sic. Om̄is p̄p̄atiu⁹ p̄paratiue tentus virtute p̄
pria p̄teritior petro. Dic̄it (p̄p̄atiu⁹ p̄paratiue tent⁹) p̄o
pter p̄p̄atiuū p̄t̄que tentuz. q̄ iste regit ḡtm. vt doctior
scholariū. Dic̄it (virtute p̄pria) q̄ interdum virtute sui
positiuī p̄teritior aliū casum. vt doctior agri

Quoddecima regula est. q̄ oīs suplatiu⁹ regit ḡtm
singularis numeri noīs collectiui. vel pluralis nu
meri noīs nō collectiui Exēplū p̄mi. vt doctissim⁹ ple
bis. Exēplū sc̄di. vt doctissim⁹ hominū. vñ Da gradui
summo ḡtm plura notantē. Regula sic intelligit. Om̄is
suplatiu⁹ suplatiue tentus virtute p̄pria regit ḡtm casuz
singularis nūeri noīs collectiui. vel pluralis numeri no
minis nō collectiui. Dic̄it (suplatiu⁹ suplatiue tent⁹) p̄
pter suplatiuū adiectiue tentū. vt fortissimus homo. ibi
nō regit ḡtm. Dic̄it (virtute p̄pria) q̄ virtute sui positi
ui regit aliq̄n aliū casum

Quoddecima regula est. q̄ omne verbum persona
le regit nominatiuum a parte ante. vt fortes currit
vnde Vult intransitio rectum supponere verbo Et om
ne verbum impersonale regit obliquū a parte ante. vt
iobannis interest currere. petrū oportet laborare. vnde
Impersonali decet obliquū sociare

Quintadecima regula est. q̄ omne ꝑbū transitiuꝝ
trāsitiue positū regit accm̄ a pte post. vt amo deum
vñ Accis data p vim trāsitiōis. Si vor ꝑcordat actiua
frequenter habebis. Itē triplicia sunt ꝑba. Quedā sunt
verba debilis trāsitiōis. z illa nō regūt aliq̄ obliquū nī
si grā sue ꝑportioabilis fecatiōis. vt isto curro. Quedā s̄t
vehemētis trāsitiōis. z illa p̄nt regere vnum accm̄ p sua
trāsitiōe. vt lego librū. Quedā sunt verba vehemētissime
trāsitiōis: z sunt illa q̄ p̄nt regere duos accōs p sua transi
tione. vt doceo petrū grāmaticam

Decimasexta regula est. q̄ om̄e ꝑbū substātiuū vñ
aut eoz vim h̄ns regit siles casus ante z post. Exē
plū de verbo substātiu. vt ego sum bon⁹: de verbo vtō
vt tu noiaris petr⁹. de verbo h̄nte vim verbī vñ. vt bap
tisor iohānes. i. in baptifando vocor iohānes. de verbo
h̄nte vim ꝑbi substātiu. vt sedeo curu⁹: i. in sedēdo sum
curu⁹. vñ Sepe vocās verbū sibi vult apponere rectum
z substātiuū. vel quod vim seruat eoz. Horum ꝑsimi
les debet ꝑiūgere casus.

Decimasextima regula est. q̄ om̄is infinitiu⁹ verbī
ꝑsonalis regit accm̄ a parte ante. vt iohāne currere
est bonū: petrum ludere est malum. vnde Infinitiuū sibi
vult supponere quartum

Decima octaua regula est. q̄ om̄e verbū passiuū siue
passionem significans sub q̄cūqz terminatiōe hoc
fuerit regit ablatū a pte post mediante ꝑepōne a vel ab.
vt doceor a magistro. percutior a petro. vnde Verbum
passiuum regit omnino tibi sextū. Sit z ꝑeposita a vel
ab tibi ꝑepositiva

Decima nona regula est. q̄ q̄ncunqz in aliqua orati
one ponūtur duo ablatiuī vel plures. quoz vn⁹ est
nominalis aut ꝑnominalis. aut alter ꝑcipialis. aut lo
co participij positus. tūc debet dici q̄ ponūtur absolute
in designatiōe ꝑsequētie. vt magistro legente pueri ꝑfici
unt. vnde Sunt ablatiuī plures rectore soluti. Discere
discipuli debent doctore legente zc̄s

Decima regula est ista q̄ oīs dīctio p̄creta p̄t rege
re ablatiū sui abstracti ex vi cause formalis vt albus
nū p̄t regere ablatiū ex vi cause formalis p̄tute alicui⁹ sub
intellecti. vt formosus scia. pulcra facie.

Decima p̄ma regula est ista. q̄ oīe p̄bū mundi p̄t
regere d̄m casum a p̄te post. vt do tibi panē zc. vñ
Nō est in mūdo p̄būm quodcūq; sit illud. Quin potest
regere casum q̄nq; d̄m.

Decima sc̄da regula est. q̄ oīs p̄positio regit ac/
cusatiū vel ablatiū. Et s̄t; triginta p̄pōnes regētes
acc̄m. vt ad patrē apud villā zc. Et s̄t; q̄ndecim regētes
ablatiū: q̄ patēt in donato Et q̄tuor regētes acc̄m vel ab/
latiū indifferenter. vñ Cōstrue ter denas cū q̄rto p̄po/
situras. S; sicut ter q̄nq; cū sexto p̄sociande

Decima t̄cia regula est. q̄ oē p̄cipiū manēs eius
dem f̄catōis (cui⁹ generis est suū p̄bū a quo descē/
dit) regit eūdem casum a p̄te post quē suū p̄bū a quo descē/
dit. vt sicut d̄t lego libz. sic etiā p̄t dici legēs libz Et d̄t
notant (manēs eiusdē f̄catōis cui⁹ ḡ est suū p̄bū) p̄pter
p̄cipia descēdētia a p̄bis cōib; que nō regūt eūdem ca/
sum quē sua verba regūt. vt criminās nō est eiusdē f̄ca/
tōis cui⁹ generis suū verbū. qz criminoz f̄cat tam acti/
ue q̄s passiue. sed criminās t̄m active f̄cat

Decima q̄rta regula est. q̄ q̄ncūq; ps declinabilis
adiūḡit p̄t indeclinabili. ap̄t t̄c p̄t dici q̄ ibi ē de/
terminās cū suo determinabili. vt studio b̄n; Dic̄t notan/
ter (ap̄te) qz inepte d̄t legā heri. Et sic multe orōnes sal/
uant p̄ istā regulā. in q̄b; ps declinabilis ponit̄ cū p̄te in/
declinabili: nō examinādo regulas p̄us positas.

Sequūtur diuisiones verboz

Prima diuisio verboz
est ista. q̄ oē p̄bū vel est substātiū. vel vñ. vel adiectiū
vñ Verba tibi cūtra p̄dit diuisio terna: Substātiūm
vñ verbūq; cadētis Verbz substātiū est quoddam